

DEL 33 AV SERIEN SOM STARTET 23. AUGUST 1996

Tyskerarbeidere og

Meddelelse fra Næringsorganisasjonene og Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon.

Styret i Norges Bankforening, Norges Bondelag, Norges Handelsstands Forbund, Norges Håndverkerforbund, Norges Industriforbund, Norges Rederforbund og Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon uttaler sin tilslutning til de skrift som på Høiesteretts initiativ er tatt for å skaffe de besatte distrikter en ordnet forvaltning.

Vi oppfordrer alle våre medlemmer til i full lojalitet å støtte det nye administrasjonsråd i dets vanskelige oppgave, og hver for seg å gjøre sitt ytterste for at arbeidslivet kan holdes oppe og ro og orden herske.

NORGES BANKFORENING
Bankchef Sandberg.
Direktør Torsteinson.

NORGES BONDELAG
Descol R. Mork.

NORGES HANDELSSTANDS FORBUND
Direktør Erling Strøm.
Direktør Paul Frank.

NORGES HÅNDEVERKERFORBUND
Boktrykker Wahl.

NORGES INDUSTRIFORBUND
Generaldirektør Horn.
Direktør Vogt.

NORGES REDERFORBUND
Skibroder Bjørn Hansen.
Direktør Klavensb.
Kaare Schoning.

ARBEIDERNE FAGLIGE LANDSORGANISASJON
Ellas Tolan.
N. N. N.

ALB. RÅN.
Dagfin Beck.
Direktør Knaal.

Meddelelse innlagt i Aftenposten 16. april 1940.

Det var Nasjonal Samling lands-
svikoppkjøret kom til å dreie
seg om. NS ble syndebukken. Der
var det bare å gå i medlem-
skartoteket for å plukke store
og små syndere ut.

Verre var det å få fatt på dem
som hadde drevet anleggs- og
byggvirksomhet for tyskerne
eller hadde levert brakke- og
flyemmer m.v. Det var mange,
mellom 150 og 200 tusen tys-
kerarbeidere og rundt 20 000
entreprenører.

Man skulle tro at det å bygge
flyplasser for tyskerne eller å
støpe kanonstillinger ved tyske
kystfort, måtte være et grovere
brudd på straffelovens § 86 om
bistand til fienden enn f.eks. å
være passivt medlem av NS.
Det skulle heller ikke ha gjort
saken bedre at vinningsmotivet
må ha vært ganske annerledes
klart til stede hos tyskerarbei-
dere og entreprenører enn hos
vanlige NS-medlemmer og
frontkjempere.

Men nei

Det ble ikke reist tiltale mot
noen som i okkupasjonsens
første fase hadde gått inn for
økonomisk samarbeid med tys-
kerne. Forvirringen og mot-
løsheten hadde vært stor, mot-
standsviljen svak og kjennska-
pet til hva tyskerne som okku-
pasjonsmakt hadde rett til å
kreve liten. Jf. riksrådsfor-
handlingene sommeren 1940!
Ledetråden hadde vært at det
skulle herske ro og orden i de
okkuperte områder, og at hju-
lene for enhver pris skulle hol-
des i gang.

Administrasjonsrådet lot etter
press av okkupasjonsmakten mari-
neverftet i Horten gjenoppta arbe-

Norsk jern og betong. (Foto: Norsk Hjemmefrontmuseum)

Kunngjøring:

Den tyske overkommando forlanger at det skaffes 2000
arbeidere til planeringsarbeider på Lade og Værnes.

Arbeiderne må derfor straks i dag melde seg til føl-
gende entreprenørfirmaer:

A/S Trondhjems Cementstøperi og Entreprenørforretning.
A/S Betongbygg.

A/S Jernbetong, Trondhjem.

De som ikke kan melde seg i dag, må møte på Trond-
hjems Jernbanestasjon i morgen kl. 8 formiddag.

Den tyske overkommando erklærer at disse arbeider er
nødvendige for å beskytte Trondhjem.

Sør Trøndelag Fylke Centralkomit. Ivar Skjaanes (sign).
Johan Cappelen (sign.) Andr. Clausen (sign.) Ordfører

Kunngjøring i Adresseavisen i Trondheim 24. april 1940.

det ved å reparere tyske krigsskip
og fabrikkene på Raufoss og Kongs-
berg gjenoppta produksjonen av am-
munisjon og våpen for tyskerne. Rå-
det bidro til å samordne den norske
økonomien med den tyske krigsø-
konomi og til at okkupasjonsmak-
tens nærvær i landet ble dekket ved
tyske trekk i Norges Bank. Tysker-
ne trakk 11 milliarder "krigs"-kroner
på denne okkupasjonskontoen frem
til krigens slutt. Det tilsvarte ca. 150
milliarder av dagens kroner.

De ledende menn i Oslo kommune
sendte allerede 15. april 1940 200 ar-
beidere til Fornebu for å gjøre fly-

plassen i stand igjen for tyskerne et-
ter britiske bombeangrep. Samme
dag sendte LO-sekretariatet over
Oslo radio ut et opprop som bad *hver
kvinne og mann om å bli på sin post
og gjøre sin plikt, både i arbeidslivet
og i tillitsvervene*. Dette var mens
norske soldater sloss på liv og død
fire mil fra hovedstaden.

Fylkesmann og ordfører m.fl. i
Trondheim sendte 24. april etter
press av tyskerne ut en kunngjøring
til 2000 arbeidere om å melde seg til
planeringsarbeider på Lade og Vær-
nes. Arbeiderne strømmet til. Snart
var de 3500. Enkelte følte at de ikke
hadde noe valg. De var ar-
beidsløse, og det var ikke annet
arbeid å få. De fleste var lokket
av god betaling, tobakk og bren-
nevin.

Ifølge det som senere ble he-
tende "Trondheimsoppøpet",
hadde den tyske overkomman-
do erklært at disse arbeidene
var nødvendige for å beskytte
Trondheim! I stedet ble Værnes
brukt av fly som bombet Bodø
i grus, og som fraktet forsy-
ninger til de tyske alpejegere in-
nesluttet av norske og allierte
styrker i Narvik-området. - Nor-
ske arbeidere gjorde ikke bare
Værnes brukbar ved hjelp av
trelemmer. De lesset bensin og
bomber opp i flyene som skulle
på tokt nordover.

Ingen av disse vidtgående
samarbeidshandlingene i Oslo
og Trondheim - som i Bergen
og Stavanger - ble etter krigen
karakterisert som straffbar bi-
stand til fienden. De involverte
ungikk enhver form for tiltale.
Det gjorde også de 1000 norske
bedriftene som hadde vært
medlemmer av Tysk-Norsk
Handelskammer under krigen.

Det ble heller ikke reist tiltale
mot vanlige lønnsarbeidere
som hadde utført frivillig arbeid
for tyskerne - hvis de bare ikke
samtidig hadde vært medlem-
mer av NS. Og det var det me-
get få som hadde vært.

Som det het om tyskerarbei-
derne i motivene for landssvi-
kanordningen:

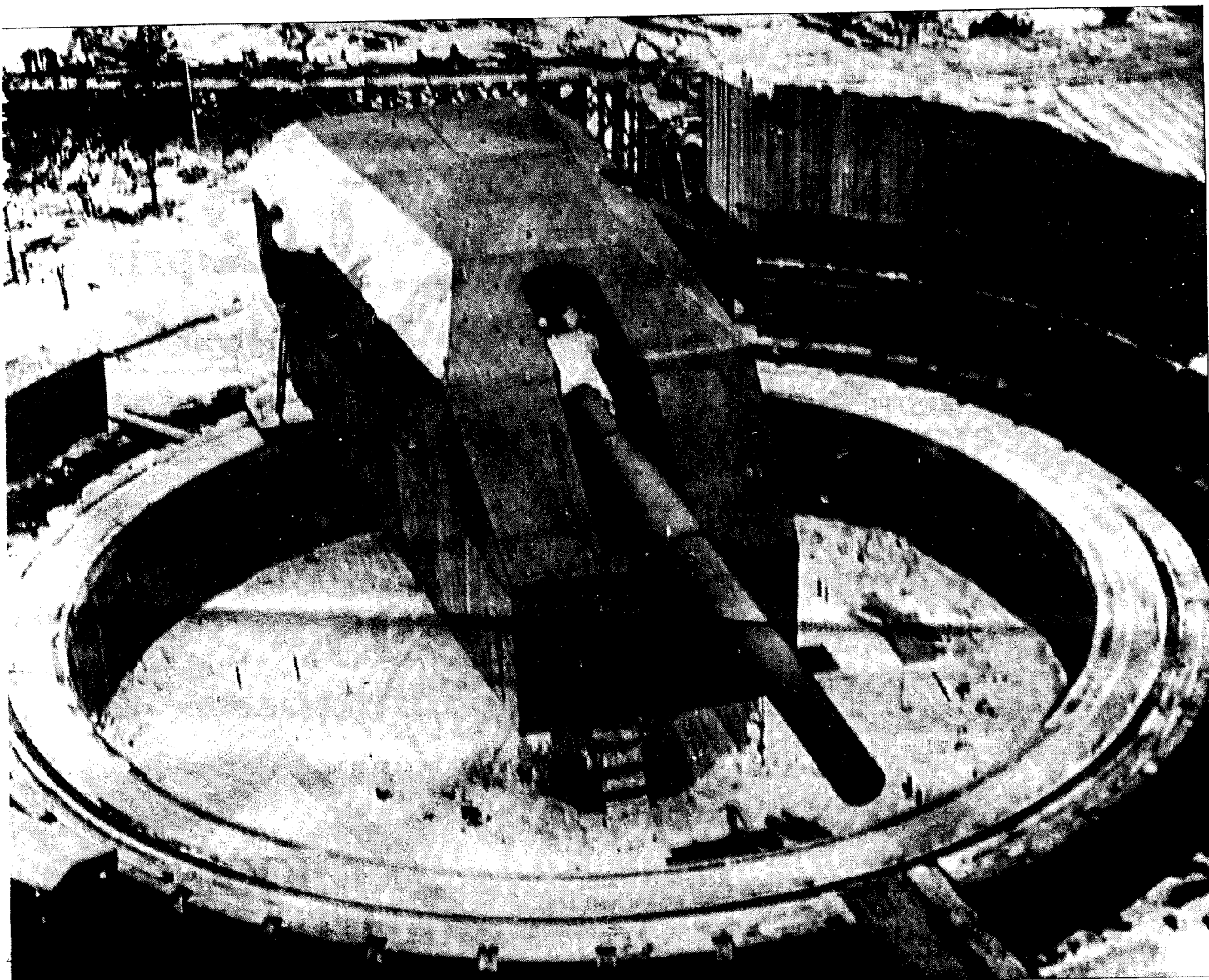
Resultat: «Festung Norge» - struttende

Man kan dog ikke sette en vesentlig
del av det norske folk på tiltalebenken.
Det bør bare skje når det er tale om
særlig mislige forhold. Som regel må
derfor straffeansvaret begrenses til
dem som har ledet virksomheten eller
for hvis regning den er drevet.

Man hadde likevel satt seg til
doms over en annen og slett
ikke uvesentlig del av befolkningen.
Det var mot NS og alt som hadde
med NS-partiet å gjøre, at folks hat
og forbitelse - og lovverket - vend-
te seg etter 8. mai 1945. Som biskop
Eivind Berggrav hadde uttrykt det:
*Alle og enhver som har stått som med-
lem, skal stemples og straffes*. Mange
som selv ikke hadde noen innsats å
vise til under krigen, sluttet seg til
koret. Det var ofte de som hadde
ytet eller ofret minst, som skrek

brakkkebaroner

av 2.500 tyske kanoner. (Foto: Norsk Hjemmefrontmuseum)

høyest. Nå skulle de ta sitt monn igjen.

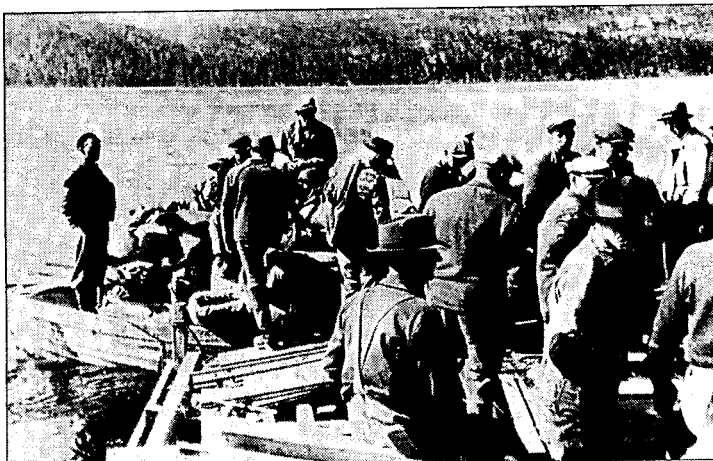
Tiltale for økonomisk landssvik ble reist bare mot dem som på en "utilbørlig" måte - som det het i anordningen - hadde gått tyskerne til hånd og beriket seg på krigen. Først da fikk samarbeidet karakteren av landssvik.

Utilbørlighetskarakteristikken var ikke minst avhengig av når under krigen de straffbare handlingene var begått. Det betydde i praksis først etter at en nasjonal front var etablert gjennom idretts-streik, lærerstrid og kirkekamp i 1941 og 1942. Noen tilsvarende front fikk man ikke på det økonomiske område. Tyskernes "6te kolonne" i Norge, den krigsviktige industri gikk som aldri før under okkupasjonen.

Det reiste seg likevel etter hvert, særlig etter frigjøringen, en sterk folkeopinion mot krigsprofitorer og andre som hadde tjent seg rike på å bygge for eller levere til tyskerne. "Brakkebaroner" måtte ikke tas på med silkehansker!

Men hvem var egentlig brakkebaroner? Hvem hadde profittert? Her hadde man ikke, som når det gjaldt NS, noe medlemskartotek å gå etter.

Og hvor skulle man sette den magiske grense for det som kunne aksepteres og det som var utilbørlig? Det ble påtalemyndigheten og domstolenes store hodepine.

Norsk arbeidskraft skysses med båt til tysk festningsanlegg. (Foto: Norsk Hjemmefrontmuseum)